

Avdelningen för djurskydd och hälsa

Vägledning för kontrollmyndigheter med flera

Obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän

Fastställd den 6 maj 2014.

Ändringslogg för dokumentet

Datum	Ändring	Signatur
2009-07-17	Vägledningen fastställd.	Malin Engdahl
2014-05-06	Vägledningen fastställd av avdelningschef Ingrid Eilertz. Denna vägledning ersätter vägledning med dnr 33-7877/09. Den ändring som är gjord gäller stycke 11.3 om föransmälan. I övrigt ingen ändring.	Helena Elofsson

Innehåll

Vägledning för kontrollmyndigheter med flera	1
1 Inledning	3
1.1 Syfte med vägledningen	3
1.2 Beskrivning av kontrollområdet	3
1.3 Syftet med kontrollen	4
2 Kontaktfunktioner	4
2.1 Kontaktfunktioner vid Jordbruksverket:	4
2.2 Andra kontaktfunktioner:	4
3 Definitioner	5
Operativ kontroll	5
Kontrollvägledning	6
Kontrollobjekt	6
4 Tillämplig lagstiftning	6
5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet	7
5.1 Jordbruksverket ansvar	7
5.2 Länsstyrelsernas ansvar	7
5.3 Övriga aktörers ansvar	7
5.4 Vid konstaterad Salmonella	7
6 Vilka är kontrollobjekten?	8
7 Riskanalys	8
8 Hur förbereds den operativa kontrollen?	9
9 Framtagande av checklista med kontrollpunkter	10
10 Lämplig tidpunkt för dokumentkontroll	10
11 Hur genomförs den operativa kontrollen?	10
11.1 Kontroll på plats eller dokumentkontroll?	10

11.2	Dokumentation och kontrollrapport.....	11
11.3	Föranmälan.....	11
12	Bedömningsgrunder	12
13	Hantering av avvikelser som konstateras vid den operativa kontrollen	12
	Föreläggande	12
14	Överprövning av beslut	13
15	Jordbruksverkets behov av uppföljning	13
16	Återrapportering	13
17	Jordbruksverkets utvärdering av resultatet av den operativa kontrollen	13
18	Faktabas	14

1 Inledning

1.1 Syfte med vägledningen

Jordbruksverket vill med denna vägledning ge råd och stöd åt dem som planerar och utför den operativa kontrollen av obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän.

Målsättningen är att på ett samlat ställe tillhandahålla information om kontrollområdet, t.ex. gällande regelverk, kontaktfunktioner/kontaktpersoner, ansvarsfördelning, genomförandet av den operativa kontrollen.

Kontrollvägledningen syftar främst till att ge råd och stöd till dem som utför den operativa kontrollen samt samordna, följa upp och utvärdera kontrollen. Härigenom skapas förutsättningar för en operativ kontroll som kännetecknas av en hög effektivitet och en god kvalitet.

1.2 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll av de djurägare som omfattas av den obligatoriska salmonellakontrollen. Länsstyrelsernas kontrollansvar omfattar programmet obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän. Länsstyrelsen ska sammanställa de journaler som sänds in från de veterinärmedicinska laboratorier som har anlitats för att utföra salmonellakontroll. Länsstyrelsen ska kontrollera att de besättningar i länet som omfattas av obligatorisk salmonellakontroll är provtagna enligt gällande föreskrift. Länsstyrelsen ska vidta åtgärder i form av förelägganden etc om brister i salmonellakontrollen upptäcks.

1.3 Syftet med kontrollen

Syftet med kontrollen är att säkerställa att provtagning sker enligt föreskriften (K104) och att de åtgärder (provtagning och journalföring) som anges i föreskrifterna utförs korrekt i besättningarna. Kontrollen är viktig för att säkerställa att Sverige fortsatt får behålla sina tilläggsgarantier för salmonella och att Sverige kan garantera salmonellafria livsmedel. Rapportering till Europeiska kommissionen ska ske årligen om hur kontrollarbetet fungerar och det är viktigt för Sveriges trovärdighet att kontrollarbetet utförs korrekt.

2 Kontaktfunktioner

2.1 Kontaktfunktioner vid Jordbruksverket:

Salmonella fjäderfä.: Enheten för häst, fjäderfä och vilt, tfn 036-15 00 00 (vx), e-post: hastfjaderfavilt@sjv.se

2.2 Andra kontaktfunktioner:

Svensk Fågel Service AB

105 33 Stockholm

Telefon 08-787 55 20

Fax 08-787 53 21

Svenska Ägg

Franzéngatan 6

105 33 Stockholm

Telefon 08-787 54 87

Fax 08-787 54 20

kansliet@svenskaagg.se

Svensk Fågel och Svenska Ägg ansvarar för den frivilliga salmonellakontrollen i enlighet med Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:78) om frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende salmonella hos fjäderfä; Saknr K 103.

Dessutom har de andra hälsoprogram för fjäderfä.

Föreningen för ekologisk fjäderfäproduktion

c/o Åsa Odelros Österåkersvägen 21

810 40 HEDESUNDA

www.ekoagg.se eller odelros@dof.se

Föreningen för ekologisk fjäderfäproduktion arbetar aktivt för att föra fram begreppet ekologiska ägg och för att utveckla den ekologiska äggproduktionen. Föreningen arbetar även med rådgivning till intresserade producenter.

Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA)

Ulls väg 2B 751 89 Uppsala

Telefon 018-67 40 00

Fax 018-30 91 62

SVA är en myndighet under Jordbruksdepartementet och har till uppgift att vara ett veterinärmedicinskt expert- och serviceorgan åt myndigheter och enskilda.

Är nationellt referenslaboratorium (NRL). Syftet med referenslaboratorier är främst att harmonisera analysarbetet. SVA ansvarar för att kontrollera laboratorier genom s.k ringtest. SVA utför analyser av insända prov, tar fram provtagningsanvisningar och andra rådgivande dokument i sin egenskap som expertorgan.

Livsmedelsverket

Box 622

751 26 Uppsala

Telefon 018-175500

Livsmedelsverket har en roll i smittskyddsfrågor som berör livsmedel.

3 Definitioner

Operativ kontroll

Med operativ kontroll avses en oberoende och självständig granskning av kontrollobjekt. Denna granskning syftar till att kontrollera om kontrollobjektet uppfyller de krav och villkor som följer av lag, EG-förordning eller annan

föreskrift och av särskilda villkor som har meddelats i anslutning till sådana föreskrifter samt beslut om åtgärder som syftar till att vid behov åstadkomma rättelse av objektansvarige.

Kontrollvägledning

Med kontrollvägledning förstås samordningen inom en hierarki av kontrollmyndigheter. Syftet med vägledningen är främst att ge råd och stöd till den som utför den operativa kontrollen samt samordna, följa upp och utvärdera kontrollen.

Kontrollobjekt

Med kontrollobjekt förstås föremål eller verksamhet som omfattas av kontroll.

För övriga relevanta definitioner se förordning (EG) nr 882/20041, ”Kontrollförordningen” och övriga aktuella förordningar och föreskrifter uppräknade under avsnitt ”Tillämplig lagstiftning”.¹

4 Tillämplig lagstiftning

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2160/2003 av den 17 november 2003 om bekämpning av salmonella och vissa andra livsmedelsburna zoonotiska smittämnen
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/99/EG av den 17 november 2003 om övervakning av zoonoser och zoonotiska smittämnen, om ändring av rådets beslut 90/424/EEG och om upphävande av rådets direktiv 92/117/EEG
- Zoonoslag (1999:658) K 100 är grunden i zoonoslagstiftningen och reglerar bland annat straffbestämmelser (§12) samt möjligheten för kontrollmyndighet att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag (se § 10–11)
- Zoonosförordning (1999:660) K 101 beskriver bl.a att länsstyrelsen ska utöva offentlig kontroll i detta fall (se § 18)
- Statens jordbruksverks föreskrifter (2004:2) om bekämpande av salmonella hos djur. K 102
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:19) om obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän. K 104.

¹ Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevanden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelser och djurhälsa och djurskydd.

Regelverket finns tillgängligt via länkarna nedan.

<http://www.sjv.se/amnesomraden/djurveterinar/veterinarverksamhet/veterinarforfattningshandboken/vf/vf/kbekampningavdjursjukdomar.4.7502f61001ea08a0c7fff58221.html>

http://eur-lex.europa.eu/RECH_menu.do?ihmlang=sv

5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet

5.1 Jordbruksverket ansvar

Jordbruksverket beslutar om föreskrifter på området obligatorisk salmonellakontroll och bevakar att länsstyrelserna rapporterar till Jordbruksverket enligt Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:19) om obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän (K 104). Jordbruksverket ansvarar för rapportering till EU-kommissionen.

5.2 Länsstyrelsernas ansvar

Länsstyrelsen ansvarar för offentlig kontroll av att bestämmelserna i föreskriften följs. Länsstyrelsen ska dessutom kontrollera att rapportering sker från laboratorierna och ska sammanställa årliga rapporter till Jordbruksverket i enlighet med § 16 i K 104.

5.3 Övriga aktörers ansvar

Det veterinärmedicinska laboratorium som anlitas för analys av uttagna prover ska se till att länsvis registrera prover och analysresultat i en särskild journal samt rapportera till länsstyrelsen enligt 11§ i föreskriften.

Djurägarna ansvarar för att prover tas i den utsträckning som anges i föreskriften.

En av Jordbruksverket utsedd veterinär som anlitas för provtagning på det sätt som föreskrivs, ansvarar för att prover skickas till laboratoriet om proverna tagits enligt 7 och 8 §§.

Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) ansvarar för att kvalitetssäkra laboratoriernas arbete genom s.k. ringtester. SVA har skrivit provtagningsinstruktion och tagit fram provtagningsmaterial.

5.4 Vid konstaterad Salmonella

Om Salmonella påvisas i den obligatoriska salmonellakontrollen har laboratoriet skyldighet att omedelbart anmäla konstaterad förekomst av Salmonella till Jordbruksverket och länsstyrelsen i aktuellt län. Hur länsstyrelsen då ska agera är reglerat i zoonoslagstiftningen. Länsstyrelsen ska se till att det finns fastställda rutiner och handlingsplaner för att kunna hantera ett utbrott av Salmonella.

6 Vilka är kontrollobjekten?

Salmonellakontrollen omfattar besättningar enligt 1–3 §§ i föreskriften (K104).

Det är lämpligt att länsstyrelsen har en uppdaterad förteckning över fjäderfä-anläggningarna i länet för att kunna genomföra kontroll av efterlevnaden av föreskriften (K 104). I förteckningen bör ingå de uppgifter som behövs för att kunna utföra kontrollen. Djurantal och produktionsform bör framgå av registren liksom anläggningens produktionskapacitet.

Jordbruksverket har register över fjäderfä, ”Värphönsregistret” och ”Fjäderfäregistret”. Vilka uppgifter som finns i dessa register finns reglerat i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:11) om registrering av anläggningar med fjäderfän; senast ändrad genom SJVFS 2007:86 samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2003:20) om registrering av anläggningar med värphöns; senast ändrad genom SJVFS 2007:82.

Uppgifter om vilka besättningar som finns registrerade i länet kan fås via registerenheten, Jordbruksverket, register@sjv.se. Länsstyrelsen har möjlighet att få utdrag ur dessa register i pappersform och på CD.

7 Riskanalys

Riskanalys skapar förutsättningar för en effektiv operativ kontroll med god kvalitet. Därför bör all operativ kontroll grundas på en dokumenterad och fastställd riskanalys. Den som ansvarar för den operativa kontrollen bör se till att riskanalys genomförs.

Riskanalysen bör baseras på risk och erfarenhet. I denna analys bör varje väsentlig risk identifieras och bedömas utifrån sannolikhet och konsekvens.

Följande faktorer bör ingå i riskanalysen:

- Regelverket (komplexitet, nytt/gammalt, risk för fel etc.) Ex: K104 är en reaktivt ny föreskrift och innehåller strikta regler för hur den obligatoriska salmonellakontrollen ska genomföras
- Kontrollobjekten (typ av företag, resultat vid tidigare tillsyn, egna åtgärder för att säkerställa korrekthet, personalens kompetens etc.)
- Konsekvenser av eventuella felaktigheter (smitta/sjukdom, felaktigt använda medel, miljöförstöring etc.)
- Varor/produkter (egenskaper etc. hos vara/produkt som påverkar risken för felaktigheter)

Övrigt som anses väsentligt för en riskanalys inom kontrollområdet exempelvis branschriktlinjer.

Jordbruksverkets kommentar: Kontrollen av slaktkycklingbesättningar kan nedprioriteras då slaktkyckling inte tas emot på slakteriet utan provtagning med negativt resultat avseende Salmonella. De fjäderfäbesättningar som är med i den frivilliga kontrollen kan troligen anses ha en lägre risk.

Vid utarbetandet av riskanalys det här fallet vill Jordbruksverket särskilt betona att riskanalysen även bör omfatta kvaliteten på det material som laboratoriet insänder. Om rapporteringen från laboratoriet är bristfällig ska det analyserande laboratoriet och Jordbruksverket kontaktas. Se också avsnitt 13.

Jordbruksverkets kommentar: För att kunna utföra en bra riskanalys är det viktigt att befintliga register över anläggningarna hålls uppdaterade. Länsstyrelsen bör ha ett system som på ett enkelt sätt gör det möjligt att ha kontroll över vilka prover som tagits i respektive besättning. Anläggningar som inte rapportera provtagning bör prioriteras i kontrollen.

Utökad kontroll medför ofta bättre efterlevnad av samtliga regelverk

8 Hur förbereds den operativa kontrollen?

Den operativa kontrollen bör grundas på riskanalys.

Årligen bör en plan för den operativa kontrollen upprättas. Vid upprättandet av denna plan bör hänsyn tas till resultatet av genomförd riskanalys. Med utgångspunkt i riskanalysen identifieras de kontrollobjekt som bör bli föremål för operativ kontroll under planeringsperioden. Vidare bestäms frekvensen på kontrollen hos de enskilda kontrollobjekten.

I det här fallet vill Jordbruksverket särskilt betona

- att det är viktigt att kontrollera att provtagning utförts i den utsträckning som föreskrivs.
- att kontroll av kvartalsrapporten sker. Om oegentligheter upptäcks i kvartalsrapporten exempelvis provtagning saknas/är ofullständig från anläggningar bör kontrollen inriktas på att kontakta dessa anläggningar för att utreda orsaken till bristen och göra en bedömning om det behövs ytterligare åtgärder i form av kontrollbesök, förelägganden mm
- att nya anläggningar kontrolleras så att de har uppfattat kravet på provtagning korrekt.

Saknas anläggningen eller upptäcks brister i provtagningen bör kontakt omgående tas med djurhållaren.

9 Framtagande av checklista med kontrollpunkter

Den operativa kontrollen bör baseras på en dokumenterad och fastställd checklista. Denna checklista bör utarbetas med tillämplig lagstiftning och resultatet av genomförd riskanalys som grund.

Förslag på kontrollpunkter vid kontroll av dokument:

- Är inskickade dokument OK?
- Har veterinär tagit prover i den omfattning som beskrivs i bilagan till föreskriften?

10 Lämplig tidpunkt för dokumentkontroll

Efter 15 januari, 15 april, 15 juli och 15 oktober för att kontrollera de besättningar som laboratoriet inte skickat in provtagningsresultat från. Då finns möjlighet att relativt snabbt upptäcka brister i provtagningen.

Länsstyrelsen bör årligen i samband med att rapporten skickas in till Jordbruksverket göra en sammanställning över förändringar under året och behovet av kontroller.

11 Hur genomförs den operativa kontrollen?

11.1 Kontroll på plats eller dokumentkontroll?

Kontrollen är huvudsakligen en dokumentkontroll. Provtagning ska ha varit utförd enligt K 104.

Om brister i provtagningen har upptäckts

- kan djurhållaren föreläggas att provta djuren enligt föreskriften. En bedömning bör göras om det är att djurägaren själv eller en veterinär som ska ta provet eller
- kan kontrollbesök göras på anläggningen.

Vid kontroll på plats i besättningen kan checklistan för denna kontroll utformas beroende på de brister som upptäckts vid dokumentkontrollen.

Om brister i rapporteringen från laboratoriet upptäckts

- kan laboratoriet föreläggas att inkomma med uppgifter enligt föreskriften.

11.2 Dokumentation och kontrollrapport

När länsstyrelsen gör en dokumentkontroll av insända rapporter ska denna kontroll dokumenteras på lämpligt sätt. Ingen återkoppling om denna typ av kontroll behöver ske till djurägaren, förutsatt att inga fel påvisas.

Dokumentationen från kontroll på plats ska uppfylla förvaltningslagens krav. Den ska innehålla beskrivning av hur kontrollen genomfördes och av de iakttagelser som gjordes.

Kontrollrapport ska upprättas efter varje genomförd kontroll. Den ska minst innehålla den information som anges i art 9 i förordning (EG) nr 882/2004.

- beskrivning av syftet med kontrollen
- den kontrollmetod som användes
- resultatet av kontrollen
- och i förekommande fall de åtgärder som ska vidtas av den berörda företagaren.

En kopia av rapporten ska lämnas till kontrollobjektet.

11.3 Föranmälan

Jordbruksverkets bedömning är att användandet av föranmälan eller så kallad avisering bör ske enligt följande:

- Vid kontroller som görs rutinmässigt (t.ex. så kallade normalkontroller) bör en föranmälan göras för att skapa goda förutsättningar för kontrollen. Föranmälan bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.
- Vid uppföljande kontroller bör syftet och vad som ska kontrolleras avgöra om det är lämpligt att föranmäla eller inte. Föranmälan bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.
- Vid kontroll som utförs med anledning av anmälan bör inte någon föranmälan göras.

När det gäller den regelbundna, rutinmässiga kontrollen som kontrollmyndigheterna har planerat att genomföra bedömer vi att denna kan och bör föranmälas. Inom den offentliga kontrollen kallas denna kontroll ofta för normalkontroll. Att vi bedömer att denna kontroll kan föranmälas baserar vi delvis på att det i dessa fall inte finns skäl för att utgå från att det finns brister i djurhållningen. Vi bedömer även att om det finns underliggande brister, tillfälliga eller systematiska, märks dessa oftast även om snabba åtgärder har gjorts. Vår slutsats är därför att fördelarna med att föranmäla dessa kontroller är fler än nackdelarna. Vid kontroller som görs rutinmässigt (t.ex. så kallad normalkontroller) bör därför en föranmälan göras för att skapa goda förutsättningar

för kontrollen. Föranmälan bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.

Vid uppföljande kontroller bör syftet och vad som ska kontrolleras avgöra om föranmälan bör göras eller inte. Vid t.ex. kontroll av om vissa tekniska åtgärder har vidtagits som ombyggnationer, installationer eller liknande kan föranmälan göras utan att det får en negativ effekt på kontrollens syfte. Vid kontroll av andra saker kan däremot en föranmälan få en negativ effekt på kontrollens syfte. Som exempel kan här nämnas att vid kontroll inom djurskyddsområdet kan detta gälla kontroll av dagliga skötselrutiner som utfodring av djur eller renhållning av djurutrymmen. I dessa fall bedömer vi att möjligheten att föranmäla är mer begränsad. I bedömningen om föranmälan är lämplig eller inte kan även vägas in vilken riskkategori företaget är klassat till. Om det är lämpligt eller inte att göra en föranmälan vid uppföljande kontroller bör alltså bedömas från fall till fall.

När det gäller kontroller som görs som följd av anmälningar bedömer vi att det inte är lämpligt att dessa kontroller föranmäls. I dessa fall finns det skäl att misstänka att det finns brister hos den som ska kontrolleras och en föranmälan skulle kunna göra det lättare att dölja dessa brister och risken är då att de inte kommer att åtgärdas. Vår bedömning är att nackdelarna med föranmälan vid anmälningsärenden väger tyngre än fördelarna.

12 Bedömningsgrunder

Bedömning ska göras av huruvida djurägaren uppfyller kraven i 6 och 9 §§ samt i bilagan till K104.

I bilagan finns angivet hur många prover som ska tas. Djurhållaren är skyldig att se till att prover tas i den omfattning som krävs samt att proverna skickas till laboratorium.

Veterinär ska ta prover i den omfattning som beskrivs i 9 § samt i bilagan till K104.

13 Hantering av avvikelser som konstateras vid den operativa kontrollen

Föreläggande

Om provtagning inte skett i enlighet med gällande lagstiftning så ska djurhållaren föreläggas att genomföra provtagning.

Lagstöd för detta finns i Zoonoslagen (1999:658)

§ 2 om djurägarens skyldighet att låta utföra och bekosta undersökningar av djur, föra anteckningar och lämna uppgifter om verksamheten.

§ 9a där det står om att den som är föremål för offentlig kontroll är skyldig att tillhandahålla hjälp för att kontrollen ska kunna genomföras.

§ 10 reglerar att förelägganden får förenas med vite.

§ 10 a beskriver rättelse på den försumliges bekostnad.

Straffbestämmelser finns i § 12 i Zoonoslagen.

§ 10 reglerar att förelägganden får förenas med vite.

Dessa åtgärder kan också tillämpas mot laboratorium som inte fullgör sin rapporteringsskyldighet.

14 Överprövning av beslut

Länsstyrelsens beslut kan överklagas till länsrätten.

15 Jordbruksverkets behov av uppföljning

Jordbruksverket ska en gång per år få en rapport från länsstyrelsen med en sammanställning av resultatet av kontrollen enligt § 16 i K 104.

Rapportering om antalet provtagna flockar, när hur och vem som har gjort provtagningen ska rapporteras till EU-kommissionen.

Det pågår ett arbete på EU-nivå där man eftersträvar att antalet salmonellafall inom EU minskar. Kommissionen kräver alltmer detaljerad rapportering om salmonellakontroll. Det är viktigt att Sverige har god kontroll över rapportering och salmonellaprovtagning för att kunna bibehålla sina tilläggsгарantier för salmonella.

16 Återrapportering

Rapportering till Jordbruksverket ska ske på en särskild blankett enligt § 16 i K 104. Rapportmall ska läggas ut på "Ladan" och kommer även att finnas att tillgå efter förfrågan på Enheten för häst, fjäderfä och vilt (HastFjaderVilt@sjv.se)

17 Jordbruksverkets utvärdering av resultatet av den operativa kontrollen

Jordbruksverket kommer att utifrån inkomna rapporter och framförda synpunkter göra en utvärdering och kontinuerligt revidera kontrollvägledningen.

18 Faktabas

- Provtagningsanvisning utarbetad av SVA
- Svensk Fågels plan och riktlinjer för den frivilliga salmonellakontrollen